

Enstitüsü: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Programı: Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Kayhan Şahan

Tez Türü ve Tarihi: Yüksek Lisans – Ocak 2023

ÖZET

TÜRK ŞİİRİNDE SİNESTEZİ (1923-1960)

Orhan Aytuğ Tolu

Son iki yüz yıldır bilim ve edebiyat dünyasında gündeme gelen sinestezi, Yunancada duyuların birliği anlamına gelmektedir. Davranışçılığın ve pozitivistimin uzun dönem söz sahibi olmasından dolayı sinestezi araştırmaları beyin görüntüleme teknolojilerinin geliştiği döneme kadar durma noktasına gelmiştir. Son 40 yıllık süreçte bu teknolojilerin gelişmesiyle sinestezi araştırmaları yeni bir döneme girmiştir. Bu araştırmalar sonucunda bugün nörolojik ve dilsel sinestezinin ayrımı yapılabilmektedir.

“Türk Şiirinde Sinestezi (1923-1960)” başlığını taşıyan yüksek lisans tez çalışmamız Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde sinestezi örneklerinin tespit edilmesi, sınıflandırılması ve incelenmesi amacını taşımaktadır. Bu amaca bağlı kalan çalışmamız literatür taraması ve içerik analizine dayanan uygulama yöntemlerinden oluşmaktadır. 15 şairin toplu şiir kitaplarından elde edilen dilsel sinestezi örnekleri, sahip olduğu aktarım yönleri esas alınarak tasnif edilmiştir. Bu tasnife göre her şair için dilsel sinestezi listesi oluşturulmuştur. Tasnif işlemi için Gülsün Nakıboğlu'nun geliştirdiği “birlikte aktarım” ve “dolaylı zincirleme aktarım” kategorileri tezimizde kullanılmıştır. Yapılan tasnif sonucunda her kategorinin sahip olduğu dilsel sinestezi örneklerinin sayısı (f) ve yüzdesi (%) şair bazında belirtilmiştir. Stephen Ullmann'ın geliştirdiği duyular hiyerarşisi ve aktarım yönü ile Alper Kumcu'nun Türkçe için geliştirdiği aktarım yönlülüğü haritası kullanılarak elde ettiğimiz dilsel sinestezi örnekleri test edilmiştir. Bu örneklerin şiirin anlam dünyasına katkısı örnek şiir ve dizeler üzerinden çözümlenmiştir.

15 şairin 777 adet dilsel sinestezi örneği geliştirdiği; kaynak alanda en sık yer alan duyunun dokunma, hedef alanda en sık yer alan duyunun işitme olduğu; aşağı duyulardan yukarı duyulara yapılan aktarımların ters yönlü aktarımlara göre daha baskın olduğu; renkli zaman birimleri şeklinde yapılandırılmış 14 adet dilsel sinestezi ifadesi bulunduğu; dokunma ve tatmadan diğer tüm duyulara aktarım yapıldığı; en yüksek sayıda dilsel sinestezi ifadesine sahip olan şairin Attila İlhan, en düşük sayıda dilsel sinestezi ifadesine sahip olan şairlerin Ece Ayhan ve Ahmet Muhip Dıranas olduğu; koklamadan diğer duyulara yapılan aktarımların sayısının en az olduğu ulaşılan sonuçlardandır. Şairlerin geliştirdiği dilsel sinestezi örnekleri sayısı aktarım yönleri esas alınarak sonuç bölümünde tablo (Tablo 4.1.) olarak gösterilmiştir. Dilsel sinestezi ifadelerinin incelenmesinin şiir çözümleme yöntemine katkı sağlayacağı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sinestezi, Dilsel Sinestezi, Şiir, Türk Şiiri.

University: T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi

Institute: Institute of Graduate Education

Department: Turkish Language and Literature

Programme: Turkish Language and Literature

Supervisor: Asst. Prof. Kayhan Şahan, Ph. D.

Degree Awarded and Date: MA – Ocak 2023

ABSTRACT

SYNESTHESIA IN TURKISH POETRY (1923-1960)

Orhan Aytug Tolu

Synesthesia, which has been on the agenda in the world of science and literature for the last two hundred years, means the unity of the senses in Greek. Due to the long-term influence of behaviorism and positivism, synesthesia research has come to a standstill until the period when brain imaging technologies were developed. With the development of these technologies in the last 40 years, synesthesia research has entered a new era. As a result of these researches, the distinction of neurological and linguistic synesthesia can be made today.

Our master's thesis study titled “Synesthesia in Turkish Poetry (1923-1960)” aims to identify, classify and examine examples of synesthesia in Turkish poetry of the Republican Period. Our study, which adheres to this goal, consists of application methods based on literature review and content analysis. The examples of linguistic synesthesia obtained from the collective poetry books of 15 poets have been classified based on the transfer aspects they have. According to this classification, a list of linguistic synesthesia has been created for each poet. The “co-transfer” and “indirect chain transfer” categories developed by Gülsün Nakıboğlu were used in our thesis for the classification process. As a result of the classification, the number of linguistic synesthesia samples (f) and the percentage (%) of each category were indicated on the basis of the poet. The linguistic synesthesia samples we obtained were tested using the hierarchy of senses and transmission direction developed by Stephen Ullmann and the transmission directionality map developed by Alper Kumcu for Turkish. The contribution of these examples to the meaning world of poetry has been analyzed through sample poems and verses.

15 poets have developed 777 examples of linguistic synesthesia; the most common sense in the source area is touch, the most common sense in the target area is hearing; transfers from the lower senses to the upper senses are more dominant than reverse transfers; there are 14 expressions of linguistic synesthesia structured in the form of colored time units; transfers from touch and taste to all other senses are made; the poet who has the highest expression of linguistic synesthesia is Attila İlhan, and the poets who have the lowest number of expression of linguistic synesthesia are Ece Ayhan and Ahmet Muhip Diranas. It is one of the results obtained that the number of transfers to other senses without smelling is the least. The number of examples of linguistic synesthesia developed by poets is shown as a table in the conclusion section

(Table 10) based on the transfer aspects. It has been determined that the study of linguistic synesthesia expressions will contribute to the poetry analysis method.

Keywords: Synesthesia, Linguistic Synesthesia, Poetry, Turkish Poetry.

